

D • N
22/6 1958

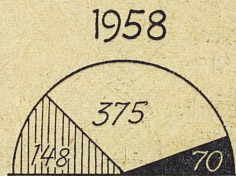
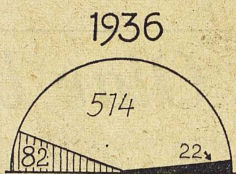
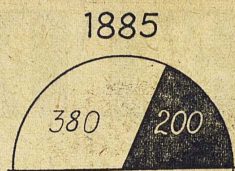
Fransk parlamentarism

Under de 144 åren sedan 1814 har Frankrike i 121 år haft ett mer eller mindre utpräglat parlamentariskt system: ministärerna har, både under monarki och republik, varit regeringsmaktens huvudsakliga bärare, och deras sammansättning har helt eller i väsentlig omfattning varit beroende av representationen. Undantagen har, utom de hundra dagarna under den förste Napoleon, varit den andre Napoleons diktatur och kejsardöme (1851—1870) och marskalk Pétains diktatur (1940—1944). Oliktigheterna mellan äldre och yngre parlamentariska system har i vissa hänseenden varit stora. 1814—1848 var statschefen monark, och han utövade tidvis ett ganska stort inflytande, rösträtten var begränsad till de förmögna eller besuttna. Efter 1870 har statschefen utsetts genom val, och enligt den tredje och fjärde republikens författningar har den av kammarna valde presidenten haft ringa makt, även om hans förmåga att påverka regeringsbildningen i vissa lägen varit betydande. Men i praktiken har ständigt samma svagheter och svårigheter utmärkt den franska parlamentarismen: svaga, disparata och kortvariga regeringar, ett stort antal labila, ofta av tillfälliga och personliga förhållanden sammanknutna partier eller grupper i representationen.

Varpå beror detta? Vi skall här endast stanna vid republikerna efter 1871. Låt oss först anteckna att antalet ministärer 1871—1920 var 63 (medellivslängd 10 månader), 1920—1940 44 (medellivslängd mindre än 6 månader), 1944—1958 26 (medellivslängd 6 månader). På åttio år har alltså de båda republikanska regimerna förbrukat 133 regeringar.

En uppenbar orsak till svårigheterna har varit att några partier eller grupper med ofta betydande styrka varit motståndare till själva regimen och därför alltid eller i regel vägrat eller vägrats att bilda underlag för regeringsbildningen. Här bredvid anges som svarta eller streckade delar av en halvcirkel dessa riktningar vid tre tillfällen: efter 1885 års val, efter 1936 års val och år 1958 före ministären de Gaulles bildande. Några kommentarer behövs. Teckningen för 1885 ger en överdriven bild av republikens svaghet under skedet före första världskriget; monarkisterna vann vid detta års val med 200 mandat i deputeradekammaren en stor framgång, de försvagades kontinuerligt vid följande val och blev därjämte mindre aktiva och bestämde i sin monarkistiska hållning. Mera betecknande för den tredje republikens situation under årtiondena före och efter det första världskriget är därför år 1936, då endast en sjättedel av kammaren (kommunister och högerextremister) kunde betecknas som regimens klara motståndare. Svårast var läget från den nu angivna synpunkten 1958, då 148 kommunister och progressister samt 70 poujadister och andra närstående extremister såsom fiender till regimen stod och står utanför regeringsbildningen. Formellt förelåg därför före de Gaulles ministär ett lika svårt läge som 1885 — då monarkisterna var 35 procent mot vänster- och högerextremisternas 36 procent 1958 — men reellt var detta läge vida svårare, och efter 1947 har den fjärde republikens situation över huvud, främst på grund av kommunisterna, från parlamentarisk synpunkt varit mera prekär än den tredje republikens.

Hur besvärligt det under senare år — och särskilt efter 1956 års val — varit att bilda en regering blir tydligt vid erinran om att av kammarens 594 ledamöter endast 375 kunnat tänkas bilda underlag för en ministär. För att få en ministär med verklig majoritet, inte bara med den ytterst osäkra majoritet som ligger bakom ett förtroendeotum — då många inte röstar eller röstar med regeringen utan att

Diagram, utvisande vid tre olika tillfällen antalet franska deputerade tillhörande demokratiska partier (i vita fält) samt tillhörande vänster- eller högerextremistiska partier (i streckade, respektive svarta fält).

binda sig — fordras alltså att omkring 300 av de 375, eller 80 procent av demokraterna, enar sig om en politik. Man bör tänka på hur det skulle vara om vi hade 80 kommunister och fascister i andra kammaren och våra demokratiska partier hade sammanlagt 150 platser.

Den andra stora svårigheten har varit splittringen inom den demokratiska majoriteten. I genomsnitt bestod den tredje republikens deputeradekammare av omkring 12 grupper — av vilka flera inte var rikspartier, utan blott parlamentsgrupper — och under den fjärde republiken har motsvarande siffror blivit något högre. Att mera varaktigt knyta samman sex eller sju av dessa grupper i en regering är ett konststycke som sällan lyckas. För närvarande har de tre relativt stora partier som främst bildat underlag för en regeringsbildning, socialister, radikalsocialister och folkrepublikaner, endast 211 mandat av 594, och de behöver understöd av ytterligare minst fyra demokratiska smågrupper för att få en reell regeringsmajoritet.

Varpå beror denna splittring? Det är vanligt att både

inom och utom Frankrike helt enkelt hänvisa till en speciellt fransk individualism; man bör misstro sådana generaliseringar, liksom över huvud — såsom Victor Vinde nyligen påpekade i en artikel i Esprit — den glansfulla och förvirrade verbalism som ofta framträder i den franska debatten. De regionala motsättningarna inom landet har framhävt; under långa tider har man varit benägen att skylla på skiftande vallagar. En orsak som synes sannolik är att Frankrike av historiska och andra skäl är ett fält för stridande och varandra korsande idéströmningar: revolutionär kontra konservativ tradition, gammalliberalism kontra socialliberalism, ledarideologi kontra jämlikhetssträvan, klerikalism kontra kulturradikalism. Den motsättningarnas kraft och eld som ännu i dag gör Frankrike till Europas intellektuella centrum har inte kunnat förenas med en stabil styrelse. Av vikt är antagligen också att splittringen i representationen, en gång

påbörjad, tenderar att fortsätta och förvärras. Ett antal deputerade med särmening i en fråga — det må gälla skolorna, valsystemet eller Algeriet — bryter sig utan risker ut ur sitt parti och bildar en grupp; genom att som särskild grupp påverka regeringsbildning och regeringsprogram får man större makt än som fraktion inom partiet. Den traditionellt intima kommunikationen mellan deputerade och valmän har säkerligen, särskilt under skeden av majoritetsval, verkat i samma riktning.

"Skeppet vräkes av vågorna men sjunker inte", detta Paris valspråk har under långa tider passat också republiken. Gång efter annan har hotet och faran framkallat samling och ledning. Då efter 1885 års val general Boulanger syntes på väg mot diktaturen återställdes "den republikanska disciplinen", och några handlingskraftiga ministrar räddade regimen. Då Dreyfusaffären skakade Frankrike bildades en stark och långvarig regering, som efterföljdes av andra stabila ministärer (Waldeck-Rousseau, Combes, Clemenceau). Då det första världskriget kulminerade blev ministerstörta- ren Clemenceau "segerens fader". Då fransen stupade nedåt 1926 återställdes förtroendet av Poincaré, som mer än någon annan representerade föreningen av konservatism och ovillkorlig trohet mot republiken; för första gången i fredstid gav parlamentet regeringen väldiga fullmakter, liksom nu åt de Gaulle. Och även under normala tider har stabiliteten varit reellt större än antalet regeringar och regeringskriser antyder; ett begränsat antal personer har växlat som konseljpresidenter och ministrar.

Splittringen inom parlamentet ger, har det ofta och säkert med rätta sagts, en överdriven bild av splittringen inom folket. Monarkisterna, som för sjuttio år sedan framstod som hotet mot republiken, var allmänt konservativa men uppgav snart hoppet om en restauration genom val eller statsvälvning. Socialisterna talade på 1920-talet om en provisorisk diktatur — "une vacance de la légalité" — men blev inom kort goda demokrater. Kommunisterna i parlamentet följer Moskvas order, men de väljs till stor del av småbrukar- och arbetargrupper som är missnöjda utan att vara revolutionära. Bakom röstningen på skilda partier och kandidater finns i Frankrike bland miljoner väljare en överideologi som främst begär en stark regering med förmåga att genomföra de reformer vilka det söndrade parlamentet diskuterar utan att besluta.

Det är enligt dessa traditioner, enligt dessa riktlinjer som de Gaulle arbetar med sin samlingsregering, sina fullmakter, sitt krav på större makt för presidenten och begränsning av parlamentets möjlighet att fälla regeringar. Om han skall lyckas beskära parlamentarismen utan att spränga demokratin kan vi inte veta. Att detta är hans mål kan vi inte betvivla.

En del riksdagsmän

deltog inte i processionen till Slottet vid riksdagens öppnande, utan föredrog att se på från Riksdagshusets balkonger. Morgon-Bladet ger dem en skrapa: "Så länge ännu den kungliga glansen kring riksdagsöppnandet består, måste man beteckna det som minst sagt tanklöst att demonstrera på det sätt som nu ett antal riksdagsmän ur skilda partier gjorde." Kritiken är lika beskäftig som obefogad. Riksdagen har begärt att få slippa den överdrivna prakten vid öppningen och är i sin goda rätt om den skolkar från de av kungen vidmakthållna traditionerna av ståt och högtidlighet. Då ceremonier blir löjliga — och det tycks Morgon-Bladet anse i detta fall — är det ett bra sätt att också göra dem omöjliga genom att inte delta i dem. Om folk som vid officiella tillställningar talar om hur tråkigt de har och hur fånigt det hela är i stället lät bli att gå dit, skulle vi snart bli befriade från de mest barocka dragen i våra offentliga arrangemang.